

خطبه اول

أعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم
نحمده على ما كان و نستعينه من أمرنا على ما يكون و نؤمن به و نتوكل
عليه و نستغفره و نستهديه و نعوذ به من شرور انفسنا و سيئات اعمالنا و
نصلى و نسلم على سيدنا و نبينا أبا القاسم المصطفى مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِهِ
الْأَطْيَبِينَ الْأَطْهَرِينَ لِأَسْمَاءِ بَقِيَةِ اللَّهِ فِي الْأَرْضِينَ.

توصیه به تقوا

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم «يا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ»^۱ عباد الله أَوْصِيكُمْ
و نَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ و ملازمة أمره و مجانبه نهيه و تَجَهَّزُوا عِبَادَ اللَّهِ فَقَدْ
نُودِيَ فِيكُمْ بِالرَّحِيلِ^۲ وَ تَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى^۳

همه شما برادران و خواهران نمازگزار و گرامی و خودم را در این روز شریف
به پارسایی و پرهیزگاری و فرمان‌بری از فرمان خداوند را در همه حالات
سفارش و دعوت می‌کنم. امیدواریم خداوند همه ما را به کسب تقوا در
همه شئون و ساحت‌های زندگی موفق بفرماید.

تجلی اصول و ضوابط خانوادگی در زندگی فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

بحث ما در رابطه با اصول و ضوابطی بود که باید در میان همسران رعایت
شود. تاکنون به ۱۸ قاعده و قانون درباره روابط میان همسران اشاره کردیم.

۱ - آل عمران، آیه ۱۰۲

۲ - سید رضی، نهج البلاغه، خطبه ۲۰۴.

۳ - سوره بقره: آیه ۱۹۷

به استناد آیات، روایات و منابع دینی ملاحظه کردیم اسلام عزیز در چه سطح وسیع و با چه عمق و دقتی درباره روابط میان همسران سخن دارد. امروز چون در ایام فاطمیه قرار داریم قبل از آنکه به اصل نوزدهم بپردازیم توقفی خواهیم داشت و تجلی این اصول و قوانین خانوادگی را در زندگی فاطمه زهرا (سلام الله علیها) مورد بررسی و گفتگو قرار می‌دهیم. لذا نگاهی به زندگی فاطمه زهرا س خواهیم داشت ولی از این منظر که حضرت فاطمه (سلام الله علیها) علاوه بر آن نقش اجتماعی، سیاسی، معرفتی و فکری که در جامعه داشت نقش خانوادگی خود را به بهترین شیوه ایفا کرد و الگویی برای همیشه و همه تاریخ پدید آورد. حقیقتاً رابطه فاطمه زهرا (سلام الله علیها) با پیشوای پارسایان و امیر مؤمنان (علیه السلام) بهترین الگو و جلوه‌گاه همان اصولی است که تاکنون درباره آن‌ها بحث کرده‌ایم. در اینجا مواردی از زندگی فاطمه زهرا را فهرست‌وار تقدیم محضر شما می‌کنم:

۱. بهترین کمک‌کار در مسیر اطاعت خداوند

وقتی که روزهایی از زندگانی حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) و حضرت علی (علیه السلام) گذشته بود پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) دختر و داماد خویش را فراخواندند. طبق این نقل از امیرالمؤمنین سؤالی کردند که خانم خود را چگونه یافتی؟ جواب امیرالمؤمنین (علیه السلام) به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) که جمله‌ای تاریخی و حکایت‌گر بسیار مهم نقش خانوادگی فاطمه زهرا (سلام الله علیها) است این می‌باشد که ایشان فرمودند: «نعم العون علی طاعة الله» این دختر گرامی شما بهترین یار در مسیر اطاعت خداست. وقتی هم که پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) از فاطمه کبری (سلام الله علیها) سؤال کردند که شوهر خود

را چگونه یافتی؟ خطاب به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) عرض کرد: «خیر بعل»^۴؛

این نمونه، نشانگر عمق روابط صمیمانه فاطمه زهرا (سلام الله علیها) و حضرت علی (علیه السلام) می باشد. حضرت می فرماید: من همسری می خواستم که در طاعت الهی یار من باشد فاطمه یار و دلدار من در راه اطاعت خداست. این نمونه نشانگر چند مورد از اصولی است که در خطبه های قبل بحث کردیم:

۱. نگاه آسمانی و آرمانی به خانواده. خانواده ای که در مسیر طاعت الهی حرکت کند؛

۲. همکاری در مسیر طاعت الهی. همسران باید یار و همکار یکدیگر در مسیر طاعت خداوند باشند؛

۳. نگاه مثبت همسران به یکدیگر؛

۴. تمجید و تجلیل از هم در برابر دیگران و احترام متقابل

این یک نمونه، نشان دهنده عمق تجلی این اصول اخلاقی در روابط این دو ولی خدا و چهره بزرگ الهی است.

۲. صبر و بردباری

امیرالمؤمنین در فراز دیگری در روابط بین خود و حضرت فاطمه (سلام الله علیها) چنین داوری می کند: «فوالله - ما اغضبتها و لا اکرهتها علی امر حتی قبضها الله عزوجل الیه و لا اغضبتنی و لا عصت لی امرآ»^۵ به خدا قسم علی بعد از شهادت حضرت فاطمه (سلام الله علیها) این چنین گواهی می دهد که هیچ گاه من فاطمه را خشمگین نکردم، هیچ گاه او را بر کاری مجبور نکردم و به خدا قسم فاطمه هم با من همین طور بود هیچ گاه

^۴ - «کیف وجدت اهلک؟ قال: نعم العون علی طاعة الله وسال فاطمه، فقالت: خیر بعل» علامه مجلسی، بحار ج ۴۳ ص ۱۱۷. قاضی نورالله حسینی، احقاق الحق (طهران، مکتبه الاسلامیه)، ج ۱۰، ص ۴۰۱؛ و ر. ک: صفوری شافعی، نزهة المجالس، ج ۲، ص ۲۲۶.

^۵ - علی بن عیسی اربلی، کشف الغمة ج، ص ۳۶۳

مرا خشمگین نکرد، همیشه با من مهربان بود و فرمانی از من را عصیان نکرد و در ادامه می‌فرماید: «و لقد كنت انظر اليها فتتكشف عنى الهموم و الأخزان»^۶ جمله بسیار عجیبی است به خدا قسم من به فاطمه نگاه می‌کردم و غم‌ها و اندوه‌های عالم از من رخت برمی‌بست. نگاه به همسری که حقوق الهی را رعایت می‌کند این‌طور مرد را آرام می‌کند و روابط صمیمی بر خانواده حاکم می‌شود. علی مرد میدان‌ها بود، مرد غم‌های بزرگ عالم بود، همواره در طوفان غم و حزن زندگی می‌کرد، ولی می‌فرماید: وقتی نگاه به فاطمه می‌کردم آرام می‌شدم. این جمله نشان‌دهنده صبوری و بردباری فاطمه در برابر سختی‌هایی بود که همسر با آن‌ها مواجه بود. نشان‌دهنده این است که همسران نباید بدون جهت همدیگر را خشمگین کنند، بلکه باید غم را از دل یکدیگر بزدايند و مایه آرامش و صفای خانواده شوند.

۳. صداقت، فرمان‌برداری و امانت‌داری

فاطمه (سلام‌الله‌علیها) این‌چنین در وصیت خود^۷ فرمودند: «يَا ابْنَ عَمِّ مَا عَهَدْتَنِي كَاذِبَةً وَ لَا خَائِنَةً وَ لَا خَالَفْتُكَ مُنْذُ عَاشَرْتَنِي» پسرعمو می‌دانی که

همان^۶

۷ . فَقَالَتْ يَا ابْنَ عَمِّ إِنَّهُ قَدْ نُعِبْتُ إِلَيْ تَفْسِي وَ إِنِّي لَأَرَى مَا يِي لَا أَشْكُ إِلَّا أَنِّي لَاحِقَةٌ بِأَبِي سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ وَ أَنَا أَوْصِيكَ بِأَشْيَاءَ فِي قَلْبِي قَالَ لَهَا عَلِيُّ أَوْصِينِي بِمَا أَحْبَبْتَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهَا وَ أَخْرَجَ مِنْ كَانِ فِي الْبَيْتِ ثُمَّ قَالَتْ يَا ابْنَ عَمِّ مَا عَهَدْتَنِي كَاذِبَةً وَ لَا خَائِنَةً وَ لَا خَالَفْتُكَ مُنْذُ عَاشَرْتَنِي فَقَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْتَ أَعْلَمُ بِاللَّهِ وَ أَبْرُّ وَ أَتْقَى وَ أَكْرَمُ وَ أَشَدُّ خَوْفًا مِنَ اللَّهِ أَنْ أُوْخِكَ عَدَاً بِمُخَالَفَتِي فَقَدْ عَزَّ عَلَيَّ بِمُفَارَقَتِكَ وَ يَفْقِدُكَ إِلَّا أَنَّهُ أَمْرٌ لَا بُدَّ مِنْهُ وَ اللَّهُ جَدَّدَ عَلَيَّ مُصِيبَةَ رَسُولِ اللَّهِ وَ قَدْ عَظُمَتْ وَقَاتُكَ وَ فَقَدْتُ قَاتًا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِعُونَ مِنْ مُصِيبَةٍ مَا أَفْجَعَهَا وَ أَلَمَهَا وَ أَمَضَّتْهَا وَ أَخْرَبَتْهَا هَذِهِ وَ اللَّهُ مُصِيبَةٌ لَا عَزَاءَ عَنْهَا وَ رَزِيَّةٌ لَا خَلْفَ لَهَا ثُمَّ بَكَتَا جَمِيعًا سَاعَةً وَ أَخَذَ عَلِيُّ رَأْسَهَا وَ ضَمَّهَا إِلَى صَدْرِهِ ثُمَّ قَالَ أَوْصِينِي بِمَا شِئْتَ قَاتُكَ تَجِدِينِي وَفِيَّ أَمْضِي كُلِّ مَا أَمَرْتَنِي بِهِ وَ اخْتَارَ أَمْرَكَ عَلَى أَمْرِي ثُمَّ قَالَتْ جَزَاكَ اللَّهُ عَنِّي خَيْرَ الْجَزَاءِ يَا ابْنَ عَمِّ ... أَوْصِيكَ يَا ابْنَ عَمِّ أَنْ تَتَّخِذَ لِي نَعْشًا فَقَدْ رَأَيْتُ الْمَلَائِكَةَ صَوَّرُوا صُورَتَهُ فَقَالَ

من در طول این زندگی هیچ‌گاه به تو دروغ نگفتم، به تو خیانت نکردم و همیشه فرمان تو را گردن نهادم. امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) پاسخ دادند: «مَعَاذَ اللَّهِ أَنْتِ أَعْلَمُ يَا اللَّهُ وَ أَبْرُّ وَ أَتْقَى وَ أَكْرَمُ وَ أَشَدُّ خَوْفًا مِنَ اللَّهِ» هرگز من چنین گمانی را نمی‌برم، تو زنی صادق، پاک، همراه و یار من بودی، تو زن پارسایی بودی و همه آنچه را گفتمی بنده به صداقت آن شهادت می‌دهم.

این جمله هم نشان‌دهنده صداقت و امانت‌داری، فرمان‌برداری صادقانه و همراهی فاطمه (سلام‌الله‌علیها) با امیر مؤمنان (علیه‌السلام) بود. این نکته را متفطن هستید که فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) در قبال علی (علیه‌السلام) در درجه‌ای عالی‌تر از آن‌ها قرار داشت و تکیه‌گاه بزرگ بود. هم به لحاظ حقوق همسری و هم فراتر از آن چراکه فاطمه (سلام‌الله‌علیها) خود را سرباز ولایت و امین ولایت می‌دانست. در این نقش‌های فاطمه (سلام‌الله‌علیها) هم حق همسری و هم حق ولایت و امامت متجلی است.

۴. ابراز محبت و وفاداری

فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) در جمله‌ای دیگر فرمودند: «روحی لروحک الفداء و نفسی لنفسک الوفاء یا ابا الحسن ان کنت فی خیر کنت معک و ان کنت فی شر کنت معک»^۸ این ابراز وفاداری تا جایی است که می‌فرماید: روح من فدای تو باشد و من به‌عنوان یک همسر و به‌عنوان یک مدافع امامت و ولایت سپر تو هستم. علی جان اگر تو در آسایش باشی من در

لَهَا صِفِيهِ إِلَيَّ فَوَصَفْتُهُ فَأَتَّخِذَهُ لَهَا قَاوُلُ تَعْمِشِ عُمَلٍ فِي وَجْهِ الْأَرْضِ ذَلِكَ وَ مَا رَأَى أَحَدٌ قَبْلَهُ وَ لَا عَمِلَ أَحَدٌ ثُمَّ قَالَتْ أَوْصِيكَ أَنْ لَا يَشْهَدَ أَحَدٌ حَنَازَتِي مِنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ ظَلَمُونِي وَ أَخَذُوا حَقِّي فَأَنْتُمْ أَعْدَائِي وَ أَعْدَاءُ رَسُولِ اللَّهِ وَ أَنْ لَا يُصَلِّيَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَ لَا مِنْ أَتْبَاعِهِمْ وَ اذْفَيْتِي فِي اللَّيْلِ إِذَا هَدَّاتِ الْعُيُونُ وَ تَامَتِ الْأَبْصَارُ ثُمَّ تَوَقَّيْتُ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهَا وَ عَلَى أَبِيهَا وَ بَعْلِهَا وَ بَنِيهَا. (ابن فثال نیشابوری، روضة الواعظین و بصيرة المتعظین، ج ۱، ص ۱۵۰-۱۵۱).

^۸ محمد دشتی، نهج‌الحیة، ص ۱۴۷، ح ۷۵؛ محمد مهدی مازندرانی‌حائری، الکوکب‌الدری، ج ۱، ص ۱۹۶.

کنار تو هستم و اگر در سختی‌ها قرار گرفته باشی، فاطمه (سلام‌الله‌علیها) پایدار در برابر سختی‌ها و همراه با تو خواهد بود. ابراز محبت و وفاداری در این سخن نورانی موج می‌زند. باید از این روابط صمیمانه‌ای که به ما آموخته‌اند درس بگیریم.

۵. مهار توقع و عدم تحمیل

فاطمه (سلام‌الله‌علیها) در سخنی دیگر فرمودند: «یا أبا الحَسَنِ! إني لأستحيي من إلهي أن أكلفَ نفسَكَ ما لا تقدرُ عَلَيهِ»^۹ پسرعمو و همسر گرامی من از خدا خجالت می‌کشم که از تو چیزی بخواهم که تو توان بجا آوردن آن را نداشته باشی. این جور رعایت توان همسر مهم است. از او توقعات بیجایی که او را به زحمت بیندازد نمی‌کند و توقع خود را کنترل کرده است. صبر و بردباری در اداره درست خانه را اساس زندگی قرار داده است و تعاون در خانه و همکاری فاطمه و امیر مؤمنان جلوه دیگری از رعایت حقوق خانوادگی در این زندگی نورانی است.

۶. ایثار و ازجان‌گذشتگی

روزی حضرت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) فرمودند: آیا غذایی وجود دارد که بیاوری؟ فاطمه (سلام‌الله‌علیها) فرمود: «والذی عظم حَقک ما کان عندنا منذ ثلاث الا شیء اثرتک به»^{۱۰} به خدا قسم سه روزی بود که چیزی در خانه نداشتیم که استفاده کنیم. غذای کمی هم که به شما دادم از خودم ایثار کردم این خانه فاطمه جلوه‌گاه وفاداری و ایثار و جلوه‌گاه عدم تحمیل به همسر و همراهی با او در آرمان‌های بزرگ الهی است. اگر پرسیده شود این اصولی که تا به حال بیان شده است کجا محقق شده است؟

^۹ - علامه مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۵۹

^{۱۰} - همان، ج ۱۴، ص ۱۹۷؛ قاضی نور الله شوشتری، احقاق الحق و ازهاق الباطل، ج

۱۰، ص ۳۱۴؛ ابن اثیر، البدایه و النهایه، ج ۶، ص ۱۱۱.

می‌گوییم: در اوج آن اصول در خانه فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) تحقق پیدا کرده است.
این حقوقی است که فاطمه آن را رعایت می‌کرد.

۷. وفاداری تا پای جان بر سر امامت و ولایت

اما مهم‌ترین ویژگی فاطمه (سلام‌الله‌علیها) آن بود که پای ولایت و امامت علی (علیه‌السلام) تا پای جان ایستاد و وفادارانه به این عهد الهی عمل کرد تا آنجا که جان خویش را برای دفاع از امامت و ولایت داد. السلام علیک ایتهای الصدیقه الطاهره فاطمه الزهرا شاید هنوز هم روضه خوانی و عزاداری برای فاطمه زهرا به زیبایی آن خطبه ۲۰۲ از امیرالمؤمنین نباشد در پایان، چند فقره از آن خطبه^{۱۱} را عرض می‌کنم:

«... وَ مِنْ كَلَامٍ لَهُ عِ زُؤِيٍّ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ عِنْدَ دَفْنِ سَيِّدَةِ النِّسَاءِ فَاطِمَةَ ع كَالْمُتَاجِي بِهِ رَسُولَ اللَّهِ ص عِنْدَ قَبْرِهِ السَّلَامِ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنِّي وَ عَنِ ابْنَتِكَ النَّازِلَةِ فِي جَوَارِكَ وَ السَّرِيْعَةِ اللَّحَاقِ بِكَ قَلًّا يَا رَسُولَ اللَّهِ عَن صَفِيَّتِكَ صَبْرِي وَ رَقَّ عَنهَا تَجَلْدِي إِلَّا أَنَّ فِي النَّاسِي لِي بَعْضُ فُرْقَتِكَ وَ قَادِحٌ مُصِيبَتِكَ مَوْضِعٌ تَعَزَّيَّ فَلَقَدْ وَ سَدْتُكَ فِي مَلْحُودَةِ قَبْرِكَ وَ قَاضَيْتَ بَيْنَ تَحْرِيٍّ وَ صَدْرِي تَفْسُكَ فَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ فَلَقَدْ أُسْتُرَجِعَتْ الْوَدِيعَةُ وَ أَخَذَتِ الرَّهْيْنَةَ أَمَّا حُزْنِي فَسَرَمَدٌ وَ أَمَّا لَيْلِي فَمُسْتَهْدٌ إِلَى أَنْ يَخْتَارَ اللَّهُ لِي دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ وَ سَتُنَبِّئُكَ بِبُنْتِكَ يَتَضَاوَرُ أَمْتِكَ عَلَى هَضْمِهَا فَأَخْفِيهَا السُّؤَالَ وَ اسْتَحْزِيهَا الْحَالَ هَذَا وَ لَمْ يَطْلُ الْعَهْدُ وَ لَمْ يَخُلْ مِنْكَ الذِّكْرُ وَ السَّلَامُ عَلَيْكُمَا سَلَامٌ مُؤَدِّعٍ لَا قَالٍ وَ لَا سَتِيمٍ فَإِنْ أَنْصَرَفَ فَلَا عَن مَلَالَةٍ وَ إِنْ أَقِمَّ فَلَا عَن سُوءٍ ظَنٍّ يَمَّا وَعَدَ اللَّهُ الصَّابِرِينَ. ترجمه: هنگام به خاک سپردن سیده زنان، فاطمه علیها السلام درود بر تو ای فرستاده خدا از من و دخترت که در کنارت آرمیده، و زودتر از دیگران به تو رسیده. ای فرستاده خدا مرگ دختر گرامی‌ات عنان شکیبایی از کفم گسلانده، و توان خویشنداری‌ام نمانده. اما برای من که سختی جدایی تو را دیده و سنگینی مصیبتت را کشیده‌ام جای تعزیت است نه هنگام تسلیت. تو را بر بالین ساختم در آنجا که شکاف قبر تو بود، و جان گرامی‌ات میان سینه و گردنم از تن مفارقت نمود. «همه ما از خدایم و به خدا باز می‌گردیم.» امانت باز گردید، و گروگان به صاحبش رسید. کار همیشگی‌ام اندوه است و تیمارخواری، و شبهایم شب زنده‌داری. تا آنکه خدا خانه‌ای را که تو در آن به سر می‌بری برایم گزیند و این غم که در دل دارم فرو نشیند. زودا

وقتی که فاطمه را در قبر نهاد و دفن کرد خطاب به پیامبر فرمود: درود خدا بر تو ای پیامبر از طرف من و از طرف دخترت، دختری که زود به تو ملحق شد. اجازه ندادند که بعد از تو در این عالم بماند. به خدا قسم ای پیامبر خدا صبر من در فراق فاطمه تمام شد. مستحضرید بعد از دفن دارد این جملات را می‌فرماید. می‌گوید: صبر من تمام شد، فراق فاطمه مرا از پا درآورد. بعد می‌فرماید: «إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ فَلَقَدْ اسْتَرْجَعْتَ الْوَدِيعَةَ وَ أَخَذْتَ الرَّهْيَنَةَ أَمَا حُزْبِي فَسَزَمْتُ وَ أَمَا لَيْلِي فَمُسَهَّدٌ» پیامبر خدا آن امانت را به تو بازگرداندم، شب‌های من همه به بیداری خواهد گذشت، غم من تا آخر باقی خواهد ماند. اما بعد جمله‌ای می‌فرماید: «فَأَخْفِيهَا السُّؤَالَ وَ اسْتَحْيِزْهَا الْحَالَ هَذَا» این امانتی که برگشت با پهلوی شکسته آمد، با محسن سقط کرده بازگشت، ولی او دردهای خود را به تو نخواهد گفت، ای پیامبر از او زیاد سؤال کن، فاطمه به سادگی نخواهد گفت آن لحظه‌ای که بین در و دیوار ...

وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ^{۱۲}

اللهم ارزقنا توفيق الطاعة و بعد المعصية و صدق النية و عرفان الحرمة
اللهم اغفر المؤمنين و المومنات و المسلمين و المسلمات
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ
يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ^{۱۳}

دخترت تو را خبر دهد که چسان امتت فراهم گردیدند، و بر او ستم ورزیدند. از او بپرس چنانکه شاید و خبر گیر از آنچه باید، که دیری نگذشته و یاد تو فراموش نگشته. درود بر شما، درود آن که بدرود گوید نه که رنجیده است و راه دوری جوید. اگر باز گردم نه از خسته جانی است، و اگر بمانم نه از بدگمانی است بلکه امیدوارم بدانچه خدا شکیبایان را وعده داده و پاداشی که برای آنان نهاده. (سید رضی، نهج البلاغه، خطبه ۲۰۲)

^{۱۲} - سوره شعراء، آیه ۲۲۷

^{۱۳} . سوره اخلاص

خطبه دوم

اعوذ بالله السميع العليم من الشيطان الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا عن هدانا الله ثم الصلاة و السلام على سيّدنا و نبيّنا أبي القاسم مُحَمَّدٍ و على آله الأطيبيّن الأطهرين لاسيّما مولانا على بن ابيطالب و على الصديقة الطاهرة فاطمة الزهراء و على الحسن و الحسين سيّدی شباب اهل الجنة اللهم صلّ و سلّم و زد و بارک على أئمة المسلمين عليّ بن الحسين و محمد بن عليّ و جعفر بن محمد و موسى بن جعفر و عليّ بن موسى و محمد بن عليّ و عليّ بن محمد و الحسن بن عليّ و الخلف القائم المنتظر حججك على عبادك و أمناك في بلادك ساسة العباد و اركان البلاد و ابواب الايمان و أمناء الرحمن و سلاله النبيّن.

توصيه به تقوا

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم «يا أيها الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ»^{۱۴} عباد الله أوصيكم و نفسي يتقوى الله و ملازمة أمره و مجانبه نهيه

بار دیگر شما و خودم را به پارسایی و پرهیزگاری سفارش می‌کنم. در نهج البلاغه و کلمات پیشوایان، بارها و بارها ما را به تقوای الهی و پرهیزگاری فراخوانده‌اند. در خطبه ۱۹۰ فراهایی از آن در توصیه به تقوا تاکنون ملاحظه گردید تا آنجا که می‌فرماید: آینده را در نگاه خود تجسم ببخش، ببین که به زودی به منزلگاهی خواهی رسید که همه نوه‌های عالم آنجا کهنه است، همه شادی‌های عالم در آنجا به پایان رسیده است. بدان که در برابر و رویاروی تو، آن موعد سخت و تنگ قبر قرار دارد که همه باید وارد آن منزلگاه شوند و هم در پس آن قیامت و فرای آن بهشت و جهنم قرار دارد. جهنمی که شعله‌های آن برافروخته است، جهنمی که صدای آن

^{۱۴} - سوره توبه، آیه ۱۱۹

انسان‌ها را کر می‌کند، صدای نهیب جهنم، آتش برافروخته جهنم و شعله‌های بزرگ آن را همیشه پیش روی خود مجسم کن. اگر بخواهیم در این عالم به مراتب بالای تقوا نائل شویم یکی از راه‌های آن این است که آینده را همیشه متذکر باشیم که امیر مؤمنان به یادآوری آینده تذکر می‌دهد.^{۱۰}

مناسبت‌ها

مناسبت‌هایی را به اختصار عرض می‌کنم:

۱. تسلیت شهادت حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها)

شهادت حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) را تسلیت و تعزیت عرض می‌کنم.

۲. بزرگداشت سالگرد آیت‌الله فاضل لنکرانی

یاد و خاطره همه بزرگان و مراجع درگذشته به ویژه مرحوم آیت‌الله العظمی فاضل لنکرانی را که سالگرد این مرجع عالی‌قدر است و همین‌طور شهدای انقلاب و دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم را گرامی می‌داریم و تقدیم می‌کنیم به ساحت همه آن بزرگواران و امام شهدا صلواتی بر محمد و آل محمد.

۳. بزرگداشت روز امور تربیت و تربیت اسلامی

روز امور تعلیم و تربیت اسلامی را گرامی می‌داریم و لازم است یادآوری شود که:

^{۱۰} - سید رضی، نهج البلاغه (تصحیح صبحی صالح)، خطبه ۱۹۰، ص ۳۷۶

الف. لزوم اهمیت‌دهی به مسائل تربیتی و معنوی به‌ویژه در آموزش و پرورش

مقوله تربیت در حوزه و دانشگاه و به‌ویژه در آموزش و پرورش و در همه محیط‌ها باید مقوله نخست ما باشد. مقوله اعتلا و ارتقای اخلاقی، معنوی، فکری، اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان باید اولویت اول در همه فضاها علمی و آموزشی به‌ویژه در آموزش و پرورش باشد. البته در سند آموزش و پرورش به مسائل اخلاقی و تربیتی توجهات خوبی شده است که درخور تقدیر و تشکر است، اما حقیقتاً باید گفت جایگاه تربیت به معنای دقیق و جامع آن در آموزش و پرورش نیاز به یک همت بلندتر، حمایت بیشتر و یک دیدگاه عمیق علمی، دینی و ایمانی دارد.

ب. لزوم اختصاص بودجه برای امور تربیتی

میزان سرمایه‌گذاری که در حوزه مسائل خاص اخلاقی و تربیتی می‌شود کافی نیست. در این زمینه باید اقدامات جدی‌تر انجام شود.

ج. لزوم اهتمام بیش‌ازپیش به سند آموزش و پرورش

سند آموزش و پرورش باید موردتوجه قرار بگیرد و امکانات لازم در حوزه مسائل اخلاقی و تربیتی باید تأمین شود. مجال ورود در این بحث نیست، اما این مقوله نیازمند یک اهتمام بزرگ‌تری است. نهاد آموزش و پرورش نهاد بسیار مهمی است.

اخیراً در سند یونسکو ۲۰۳۰ اشکالات و اعتراضاتی بر اساس یکی از توافقات که انجام شده است ایراد کرده‌اند که در شورای عالی انقلاب فرهنگی مطرح شد و جناب آقای وزیر در آنجا پاسخی دادند. اما قرار شد مسأله به‌طور جدی‌تر موردتوجه قرار بگیرد. آنچه ملاک حرکت آموزش و پرورش ماست همان سند آموزش و پرورش است و هر چیزی که بیگانگان از ما بخواهند طبعاً نمی‌تواند موردتوجه باشد. ما باید در چارچوب ضوابط و قواعدی حرکت کنیم که در سند آموزش و پرورش طراحی شده است. در هر صورت مسأله تعلیم و تربیت باید در صدر مسائل باشد.

۴. تأکید بر لزوم بهبود نظام معیشتی مردم

موضوع دیگر که باید به آن اشاره شود مسائل مربوط به معیشت و زندگی مردم است که مقام معظم رهبری نیز تأکید کرده‌اند. خدماتی که قوای سه‌گانه برای ارتقای معیشت و حل مشکلات مردم انجام می‌دهند همه درخور تقدیر و تشکر است اما کافی نیست. مقوله اقتصاد مقاومتی، مبارزه با فساد، مهار و کنترل فسادهای اقتصادی، حقوق‌های نجومی که بایستی به‌درستی دنبال شود. این‌ها چیزهایی است که باید در سطح کشور و در پایان سال اقدام و عمل جمع‌بندی شود. تشکر می‌کنیم از مسئولان محترم استان و برنامه‌ای هم که در مصلا اجرا می‌شود و در هر هفته یکی از مدیران می‌آیند برنامه بسیار خوبی است که جای تقدیر و سپاس دارد. اما در کنار همه این‌ها باید بدانیم مشکلات و سختی‌هایی در زندگی مردم وجود دارد که عزم جزم‌تر و استوارتری می‌طلبد. میزان اقداماتی که انجام می‌شود کافی نیست باید همت بلندتری به خرج داد. برای حل مشکلاتی که عزیزانمان در استان خوزستان با آن مواجه شدند، مشکلاتی که جوانان ما در مسائل خانواده با آن روبرو هستند نیاز به همت‌های والاتری می‌طلبد. تقاضا و تأکید این است که مسئولان ما واقعاً با یک برنامه جدی‌تری وارد اقدام و عمل شوند.

۵. تکریم ششمین کنفرانس حمایت از انتفاضه

موضوع مهم دیگر، ششمین کنفرانسی بود که در حمایت از انتفاضه در تهران برگزار شد. حضور مهمانان از ۸۰ کشور و سخنرانی بسیار جامع مقام معظم رهبری و بیانیه پایانی کنفرانس، سرلوحه راه مقاومت در عرصه فلسطین و منطقه باید باشد. از برگزارکنندگان کنفرانس تشکر می‌کنیم و به مهمانانی که در این کنفرانس شرکت کردند خیرمقدم عرض می‌کنیم. نکاتی که مقام معظم رهبری و بیانیه پایانی بر آن تأکید داشتند نکات بسیار مهمی است. ما هم به‌عنوان نمازگزاران جمعه و به نام قم و حوزه از بیانیه و سخنان بلند رهبری اعلام حمایت می‌کنیم و همه عالم اسلام باید بدانند

راه نجات امت، راه غلبه بر صهیونیست‌ها و راه غلبه بر دشمنان غدار امت اسلامی وحدت صفوف، ایستادگی در برابر دشمنان و تأکید بر مقاومت است که رهبری هم بر آن تأکید کردند.

فلسطینی‌ها و امت اسلامی بدانند که راه پیروزی از سازش و گفتگوهای حقیرانه و ذلیلانه در برابر دشمن نمی‌گذرد. تنها راه پیروزی راه شجاعت، ایستادگی، وحدت صفوف و مقابله با دشمنان اسلام با تمام قدرت است که رهبری هم به آن اشاره کردند.

چند جمله‌ای هم به عربی عرض می‌کنم:

ایتها الاخوة و الاخوات و السادة والسيدات اوصیکم و نفسی بتقوی الله و رعاية امره و نهیه فی جمیع مجالات الحياة و ساحاتها و بعد قد شاهدنا فی الاسبوع المنصرم عقد المؤتمر الدولی السادس لدعم القضية الفلسطينية و الانتفاضة الثالثة فی طهران و هذا المؤتمر کان متمیزاً بخصائص:

منها مشاركة عدد كبير من النخب و المثقفین و المجاهدين و العلماء و شخصیات كبار من ثمانین دولة و ایضا مشاركة التيارات المختلفة من فلسطین و المقاومة.

و هكذا عقد المؤتمر فی هذه الظروف العصیبة التي تمرّ علی العالم الاسلامی. هذا المؤتمر کان مؤتمراً هاماً قد ابدى الضیوف الكرام و المشاركون عن آرائهم حول الاعتداءات الصهیونیه و ضرورة استمرار دعم الانتفاضة و ضرورة عدم انساء قضية فلسطین و فی قمة برامج المؤتمر المحاضرة التي القاها الامام الخامنئی و اكد سماحته فی كلمة الرشیده و الرائعة علی محاور مهمة و مبادئ رئيسية و اشار الى ضرورة التركيز علی القضية الفلسطينية و عدم انساء هذه القضية المهمة الاستراتيجية و اعتبار قضية فلسطین هی الاولوية الاولى و القصوى لجميع الامة و الدول و الشعوب و اصّر الامام علی ضرورة وحدة الشعوب و الدول فی العالم الاسلامی و العربی و الابتعاد عن النزاعات و الحروب الطائفية و الداخلية و

اکد سماحته ایضا علی ان الخيار الوحيد لحلّ قضية فلسطين هو خيار المقاومة و الصمود

و اشیر فی البیان الختامی للمؤتمر الی نقاط مهمة و استراتيجية و نحن فی هذا الحشد العظيم و قم المقدسة و باسم الحوزة العلمية نعلن عن تاييد التام للبيان الختامی و لبيان سيدنا القائد و ندعو الشعوب و الدول الی التوحد حول هذه القضية. و نسئل الله تعالی تحریر ارض فلسطين من أرجاس الصهيونية

اللهم ارزقنا توفيق الطاعة و بعدالمعصية و صدق النيّة و عرفان الحرمة اللهم انصر الاسلام و اهله و اخذل الكفر و الكفار و المنافقين. اللهم انصر جيوش المسلمين و عساكر المسلمين اللهم اغفر المؤمنين و المومنات و المسلمين و المسلمات،

خدایا دل های ما را به انوار ایمان و معرفت خودت روشن بفرما، باران رحمتت را بر ما نازل بفرما، شر دشمنان را به خودشان بازگردان، گام های ما را در راه اسلام و انقلاب اسلامی استوار بدار، اموات و درگذشتگان ما، درگذشتگان از این جمع، شهدای عالی مقام، امام شهدا، مراجع درگذشته و همه بزرگانی که به لقای الهی رفته اند را مورد لطف و عنایت بیکران خودت قرار بده، ما را قدردان شهیدان و استمراربخش راه پرافتخار آنان قرار بده، سلام و درود ما را به محضر پیامبر اکرم (ص)، فاطمه زهرا (س)، ائمه اطهار (ع)، فاطمه معصومه (س) و به ویژه محضر حضرت ولیعصر ارواحنا فداه ابلاغ بفرما، خدمت گزاران اسلام، مقام معظم رهبری و مراجع عظام را موید و منصور بدار.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ^{۱۶}
صدق الله العلی العظيم

^{۱۶}. سوره کوثر

